

K O M U N I K A T
Z B A D A Ń

Warszawa, styczeń 2010

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

BS/10/2010

DZIAŁALNOŚĆ SPOŁECZNA

POLAKÓW

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
3 października 2008 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

- ▶ W ostatnich czterech latach minimalnie, ale systematycznie umacnia się wiara Polaków w skuteczność wspólnego działania na rzecz swojej społeczności lokalnej. Obecnie dwie trzecie ankietowanych (66%) deklaruje, że ludzie tacy jak oni działając wspólnie z innymi są w stanie rozwiązać niektóre problemy swojego środowiska, osiedla, wsi, miasta lub pomóc osobom potrzebującym.
- ▶ W porównaniu z rokiem 2008 wzrósł (o 5 punktów, do 58%) odsetek badanych deklarujących znajomość osób, o których wiadomo, że dobrowolnie i nieodpłatnie pracują na rzecz swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi, miasta lub potrzebujących.
- ▶ Od 2004 roku systematycznie zmniejsza się poziom gotowości do współdziałania na rzecz lokalnej społeczności. Obecnie 42% ogółu badanych twierdzi, że zna aktywną społecznie osobę spoza swojej rodziny, której byłoby gotowych pomagać w dobrowolnej i bezpłatnej pracy na rzecz swojego środowiska lub potrzebujących. Większość jednak (53%) przyznaje, że nie zna nikogo, z kim mogłaby współdziałać w tej dziedzinie.
- ▶ W stosunku do roku 2008 wzrosła (z 47% do 54%) liczba osób deklarujących dobrowolną i bezinteresowną pracę dla dobra swojego środowiska lub potrzebujących. Nadal jednak jest to mniej niż w latach 2002–2006.
- ▶ W 2009 roku – tak samo jak dwa lata wcześniej – co piąty dorosły Polak (20%) pracował dobrowolnie i nieodpłatnie na rzecz swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi, miasta lub potrzebujących. Zdecydowana większość (80%) nie podejmowała takich działań.

Po dwóch latach powracamy do problematyki szeroko rozumianego społeczeństwa obywatelskiego. Niniejsze opracowanie¹ to pierwszy z pięciu komunikatów poświęconych tej tematyce – dotyczy społecznej gotowości do dobrowolnej, nieodpłatnej pracy na rzecz swojej społeczności lokalnej, swoistych predyspozycji do tego typu aktywności oraz faktycznej działalności Polaków w tym zakresie².

Porównując wyniki badań prowadzonych od roku 2002 chcemy ukazać – wzorem lat ubiegłych – jak zmieniają się opinie na temat potrzeby umacniania solidarności międzyludzkiej w naszym społeczeństwie. Interesuje nas przede wszystkim ufność Polaków w skuteczność wspólnego z innymi działania dla dobra swojej społeczności lokalnej i osób potrzebujących. Staramy się też ustalić, czy w środowisku społecznym respondentów są osoby zaangażowane w tego typu dobrowolną i nieodpłatną pracę, czy badani je znają i byliby gotowi pomagać im w tej działalności. Ponadto chcemy się dowiedzieć, czy w ostatnich latach zmienił się poziom gotowości Polaków do współpracy na rzecz swojej społeczności, a także – jaki odsetek rodaków ma doświadczenia w takiej działalności obywatelskiej, a więc na przykład ilu z nich w minionym roku pracowało społecznie.

ALTRUIŚCI CZY EGOIŚCI?

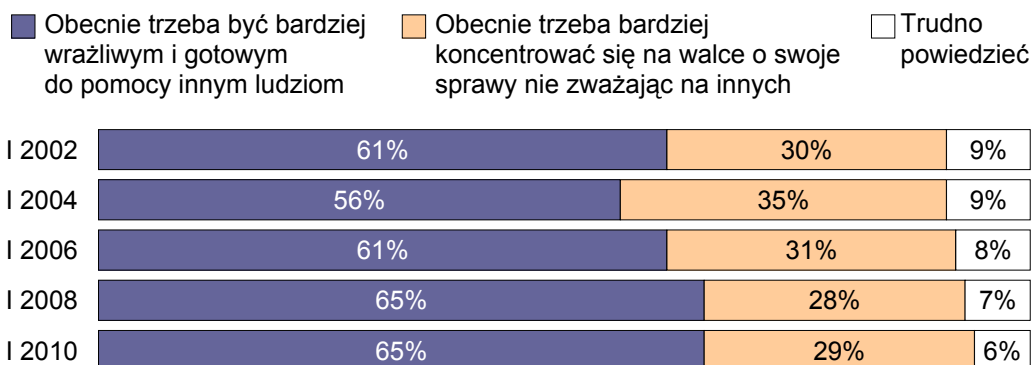
Niezmiennie od 2002 roku zdecydowana większość ankietowanych uważa, że w polskim społeczeństwie umacnianie solidarności międzyludzkiej jest ważniejsze niż walka o własne interesy. Pogląd, że obecnie trzeba być bardziej wrażliwym i gotowym do pomocy innym ludziom, wyraża – tak jak dwa lata temu – dwie trzecie badanych (65%), a tylko ponad jedna czwarta (29%) twierdzi, że w dzisiejszych czasach należy przede wszystkim koncentrować się na walce o swoje sprawy, nie zważając na innych.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (236) przeprowadzono w dniach 7–13 stycznia 2010 roku na liczącej 1052 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych Polaków.

² Kolejne komunikaty będą dotyczyły takich zagadnień, jak: dobroczynność, poziom zaangażowania w działalność organizacji obywatelskich, gotowość do współpracy, zaufanie w sferze prywatnej i publicznej.

RYS. 1. **PRZECZYTAM PANU(I) DWIE OPINIE DOTYCZĄCE ŻYCIA SPOŁECZNEGO W POLSCE. CHCIELIBYŚMY, ABY WYBRAŁ(A) PAN(I) TĘ OPINIĘ, KTÓRA JEST BLIŻSZA PANA(I) POGLĄDOM**

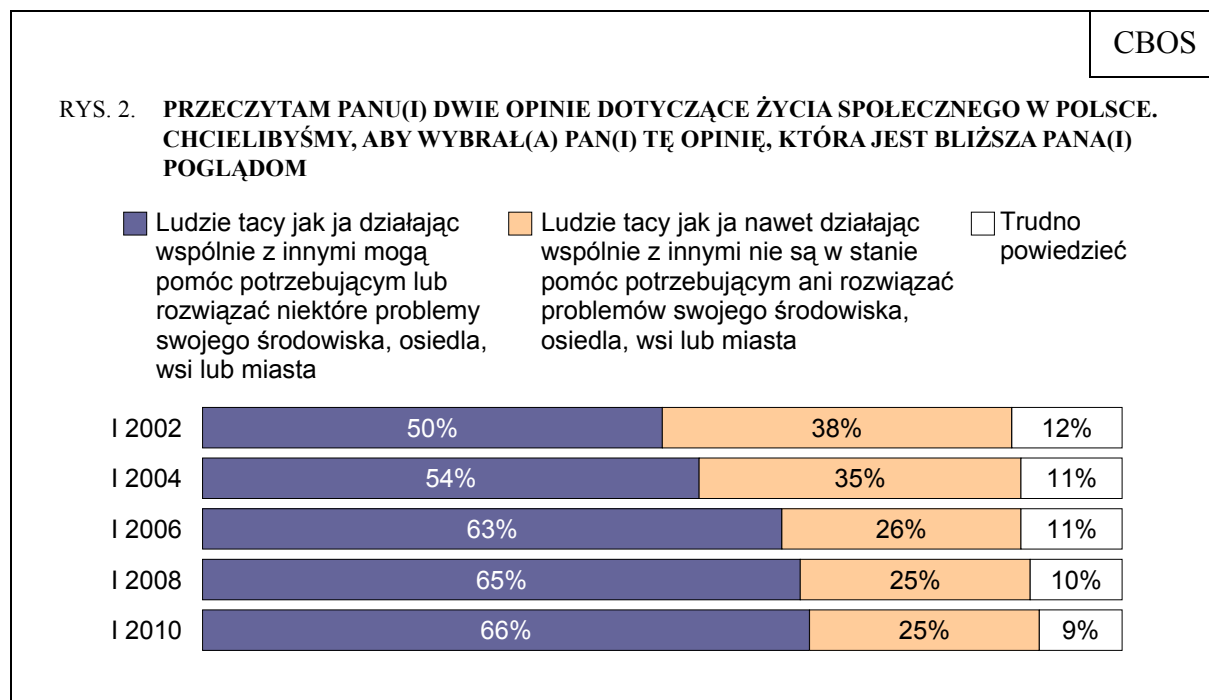

Postawy altruistyczne dominują niemal we wszystkich grupach wyróżnionych ze względu na cechy społeczno-demograficzne badanych. Z jednej strony nieco częściej niż inni wykazują je osoby starsze (w wieku 65 lat i więcej), o stosunkowo niskich dochodach *per capita* oraz praktykujące religijnie co niedziela, z drugiej natomiast respondenci najlepiej sytuowani (zwłaszcza kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem) oraz mieszkańcy największych miast. Egoistyczne podejście do życia przeważa jedynie wśród robotników niewykwalifikowanych oraz bezrobotnych. Nieco częściej niż inni cechują się nim również robotnicy wykwalifikowani, osoby najgorzej wykształcone, źle oceniające swoje warunki materialne, a także badani mający od 25 do 34 lat (zob. tabele aneksowe).

WIARA W SKUTECZNOŚĆ WSPÓLNEGO DZIAŁANIA NA RZECZ SWOJEJ SPOŁECZNOŚCI

W ostatnich latach minimalnie, ale systematycznie umacnia się wśród Polaków przekonanie o skuteczności wspólnego działania na rzecz swojej społeczności lokalnej. Obecnie, podobnie jak w 2008 roku, dwie trzecie ankietowanych (66%) deklaruje, że ludzie tacy jak oni działając wspólnie z innymi są w stanie rozwiązać niektóre problemy swojego środowiska, osiedla, wsi, miasta lub pomóc osobom potrzebującym. Zmiana w tym zakresie jest znacznie bardziej widoczna z dłuższej perspektywy czasowej. Od 2002 roku odsetek osób wierzących w efektywność wspólnego działania dla dobra lokalnej społeczności wzrósł o 16 punktów. W tym samym czasie liczba respondentów niewierzących w skuteczność

zbiorowych działań na rzecz swojego środowiska zmniejszyła się o 13 punktów procentowych. Obecnie – tak samo jak przed dwoma laty – poczuciem swoistej bezradności obywatelskiej cechuje się co czwarty badany (25%).

Chociaż wiara w skuteczność wspólnych działań na rzecz społeczności lokalnej to postawa dominująca we wszystkich grupach społecznych, można zauważyć, że w niektórych z nich jest bardziej powszechna niż w pozostałych. Kolejny raz potwierdza się prawidłowość, że im młodszy wiek badanych, wyższe wykształcenie i lepsze warunki życia, tym na ogół częstsze przekonanie, że działając wspólnie z innymi można przyczynić się do rozwiązania niektórych problemów swojej społeczności. Przekonanie takie istotnie częściej niż inni wyrażają również mieszkańcy największych miejscowości.

Poczucie zupełnej bezradności wobec problemów środowiska lokalnego towarzyszy natomiast przede wszystkim osobom najgorzej sytuowanym i negatywnie oceniającym sytuację materialną swoich gospodarstw. O tym, że nawet wspólne z innymi działanie nie jest w stanie przyczynić się do pomocy potrzebującym, a także do rozwiązania problemów najbliższego środowiska, osiedla, wsi lub miasta, przekonana jest mniej więcej jedna trzecia najstarszych badanych (mających co najmniej 65 lat), rencistów, osób z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym, rolników oraz robotników wykwalifikowanych (zob. tabele aneksowe).

Tabela 1

Cechy społeczno-demograficzne	Odsetki badanych deklarujących, że ludzie tacy jak oni działając wspólnie z innymi mogą pomóc potrzebującym lub rozwiązać niektóre problemy swojego środowiska, osiedla, wsi lub miasta (według terminów badań)*				
	2002	2004	2006	2008	2010
Ogółem	50	54	63	65	66
Płeć					
Mężczyźni	52	57	64	65	67
Kobiety	47	51	62	65	64
Wiek					
18–24 lata	44	59	73	76	72
25–34	59	61	71	76	71
35–44	53	59	60	67	74
45–54	52	53	63	64	59
55–64	49	54	61	58	61
65 lat i więcej	39	39	53	50	57
Miejsce zamieszkania					
Wieś	43	52	63	65	60
Miasto do 20 tys.	51	59	50	77	69
20–100 tys.	55	54	64	60	60
101–500 tys.	49	54	66	66	70
501 tys. i więcej mieszkańców	63	59	71	59	80
Wykształcenie					
Podstawowe	41	46	52	54	55
Zasadnicze zawodowe	44	51	63	63	59
Średnie	56	57	67	69	70
Wyższe	65	75	80	81	82
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)					
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	70	67	87	80	78
Średni personel, technicy	66	69	74	69	83
Pracownicy administracyjno-biurowi	53	58	64	69	70
Robotnicy wykwalifikowani	42	55	57	67	58
Robotnicy niewykwalifikowani	42	44	45	66	66
Rolnicy	41	55	75	79	61
Pracujący na własny rachunek	59	70	84	66	72
Bierni zawodowo					
Renciści	44	41	53	53	51
Emeryci	42	46	56	51	60
Uczniowie i studenci	71	69	73	71	84
Bezrobotni	42	52	57	72	62
Dochody na jedną osobę w gospodarstwie domowym (w nawiasach przedziały dochodów stosowane w poprzednich latach)					
Do 500 (do 300, do 299) zł	51	50	65	69	60
501–750 (301–500, 300–399) zł	40	51	56	57	62
751–1000 (501–900, 400–599) zł	52	49	67	66	61
1001–1500 (901–1200, 600–800) zł	50	60	71	69	71
Powyżej 1500 (1200) zł	65	65	80	77	77
Ocena warunków materialnych gospodarstwa domowego					
Złe	40	46	55	51	49
Średnie	53	51	60	66	61
Dobre	57	71	78	72	76
Uczestnictwo w praktykach religijnych					
Kilka razy w tygodniu	63	61	65	72	66
Raz w tygodniu	52	55	67	67	68
1–2 razy w miesiącu	40	51	57	67	64
Kilka razy w roku	48	55	63	61	61
W ogóle nie uczestniczy	45	48	51	57	64

*Ze względu na ograniczoną liczebność próby zmiany deklaracji w poszczególnych grupach (zwłaszcza tych mniej licznych – patrz liczebności w tabeli 2) należy traktować z dużą ostrożnością

Analizując wyniki badań z lat 2002–2010 można zauważyć, że w ostatnich ośmiu latach w zdecydowanej większości grup społeczno-demograficznych umocniło się poczucie skuteczności współdziałania na rzecz swojej społeczności lokalnej. Jeżeli zaś chodzi o dwa ostatnie pomiary, wzrost wiary w sensowność wspólnych działań nastąpił – jak się wydaje – przede wszystkim wśród mieszkańców największych miast, uczniów i studentów, średniego personelu technicznego, emerytów oraz badanych w wieku od 35 do 44 lat. Spadek wiary w efektywność wspólnego działania na rzecz lokalnych środowisk respondentów dotyczy głównie rolników, bezrobotnych, robotników wykwalifikowanych oraz osób uzyskujących najniższe dochody *per capita*.

SPÓLECZNIICY W ŚRODOWISKU ANKIETOWANYCH

Ze zliczenia ankietowanych deklarujących jakąkolwiek styczność z osobami, o których wiadomo, że dobrowolnie i nieodpłatnie pracują na rzecz swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi lub miasta czy też potrzebujących, wynika, że blisko trzy piąte (58%, od roku 2008 wzrost o 5 punktów procentowych) ma takie osoby w swoim otoczeniu.

Z wypowiedzi respondentów wynika, że niemal dwie piąte (39%) styka się ze społecznikami w gronie swoich znajomych lub przyjaciół, a jedna trzecia (34%) ma ich w rodzinie. Ponad jedna czwarta badanych (28%) dostrzega takie osoby w parafii, a nieco mniejsza grupa (24%) – wśród sąsiadów. Spośród aktywnych zawodowo jedna piąta (22%) ma społeczników w gronie swoich współpracowników, a spośród uczących się aż ponad połowa (55%) twierdzi, że są takie osoby wśród ich kolegów ze szkoły lub uczelni.

Tabela 2

Czy w Pana(i) środowisku, a konkretnie [...] są osoby, o których wiadomo, że dobrowolnie i nieodpłatnie pracują na rzecz swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi lub miasta albo też pracują społecznie na rzecz potrzebujących?	Odsetki odpowiedzi twierdzących wśród ogółu badanych		Jeśli są takie osoby w Pana(i) środowisku, proszę podać w przybliżeniu ich liczbę. Średnia liczba	
	2008	2010	2008	2010
- wśród Pana(i) znajomych, przyjaciół	40	39	5,2	5,9
- w Pana(i) rodzinie	33	34	2,3	3,2
- wśród członków Pana(i) wspólnoty parafialnej	26	28	10,6	9,9
- wśród Pana(i) sąsiadów	22	24	3,7	3,7
- wśród Pana(i) kolegów w pracy	12 (23)*	14 (22)*	3,3 (3,3)*	4,5 (4,5)*
- wśród Pana(i) kolegów w szkole, na uczelni	4 (33)**	8 (55)**	5,9 (7,0)**	7,3 (9,0)**
Ogółem odsetek osób mających kontakt ze społecznikami	53	58		

* W nawiasach przedstawiono dane wyłącznie dla osób aktywnych zawodowo

** W nawiasach przedstawiono dane wyłącznie dla uczniów i studentów

Badani, którzy potrafili wskazać społeczników w swoim otoczeniu, zostali poproszeni o podanie przybliżonej liczby takich osób w konkretnych środowiskach. Respondenci dostrzegający społeczników w swojej parafii wskazują średnio dziesięć takich osób, tylko nieco mniej jest ich w szkołach i na uczelniach (średnio dziewięć osób). Ci, którzy mają społeczników w kręgu znajomych i przyjaciół, wskazują średnio osiem takich osób, w społeczności pracowniczej jest ich przeciętnie od czterech do pięciu, w sąsiedztwie – średnio cztery, a w rodzinie mniej więcej trzy takie osoby.

W porównaniu z rokiem 2008 społecznicy znacznie częściej dostrzegani są w gronie kolegów ze szkoły lub uczelni. Wymieniane liczby takich osób dodatkowo mogą potwierdzać, że społecznikostwo w kręgach młodych, uczących się Polaków postrzegane jest jako znacznie bardziej powszechne niż jeszcze dwa lata temu.

Styczność ze społecznikami zależy przede wszystkim od poziomu wykształcenia respondentów, ich sytuacji materialnej, zaangażowania w praktyki religijne, a w pewnym stopniu także od wieku i wielkości miejscowości zamieszkania.

Kontakty ze społecznikami najczęściej deklarują – obok osób uczących się (zwykle w wieku 18–24 lata) – respondenci mający od 35 do 44 lat, badani z wyższym wykształceniem, mieszkańcy najmniejszych miast oraz największych aglomeracji, ankietowani osiągający najwyższe dochody i najlepiej oceniający swoją sytuację materialną, a poza tym osoby najczęściej uczestniczące w praktykach religijnych. W grupach zawodowych o styczności z osobami zaangażowanymi w działalność społeczną najczęściej mówią: kadra kierownicza i specjaliści z wyższym wykształceniem, pracownicy administracyjno-biurowi oraz prywatni przedsiębiorcy.

Ci, którzy legitymują się wyższym wykształceniem, mają stosunkowo największe dochody i najwyższą pozycję zawodową, znacznie częściej niż ogół badanych dostrzegają społeczników wśród swoich znajomych, rodziny oraz współpracowników. Rolnicy stosunkowo częściej stykają się z takimi osobami w rodzinie, parafii i sąsiedztwie, mieszkańcy największych miast – wśród znajomych oraz przyjaciół, uczniowie i studenci wśród kolegów i koleżanek ze szkoły lub uczelni, a osoby praktykujące religijnie kilka razy w tygodniu – wśród przyjaciół, parafian oraz krewnych.

Tabela 3

Cechy społeczno-demograficzne	Odsetki badanych deklarujących, że w ich środowisku są osoby, o których wiadomo, że dobrowolnie i nieodpłatnie pracują na rzecz swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi lub miasta albo też pracują społecznie na rzecz potrzebujących
Ogółem	58
Płeć	
Mężczyźni	60
Kobiety	56
Wiek	
18–24 lata	67
25–34	57
35–44	65
45–54	54
55–64	56
65 lat i więcej	51
Miejsce zamieszkania	
Wieś	57
Miasto do 20 tys.	65
20–100 tys.	48
101–500 tys.	58
501 tys. i więcej mieszkańców	67
Wykształcenie	
Podstawowe	50
Zasadnicze zawodowe	52
Średnie	62
Wyższe	72
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)	
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	72
Średni personel, technicy	59
Pracownicy administracyjno-biurowi	67
Pracownicy usług	50
Robotnicy wykwalifikowani	56
Robotnicy niewykwalifikowani	48
Rolnicy	61
Pracujący na własny rachunek	73
Bierni zawodowo	
Renciści	48
Emeryci	54
Uczniowie i studenci	74
Bezrobotni	42
Dochody na jedną osobę w gospodarstwie domowym	
Do 500 zł	56
501–750 zł	60
751–1000 zł	52
1001–1500 zł	57
Powyżej 1500 zł	75
Ocena warunków materialnych gospodarstwa domowego	
Złe	49
Średnie	55
Dobre	64
Uczestnictwo w praktykach religijnych	
Kilka razy w tygodniu	74
Raz w tygodniu	59
1–2 razy w miesiącu	57
Kilka razy w roku	54
W ogóle nie uczestniczy	52

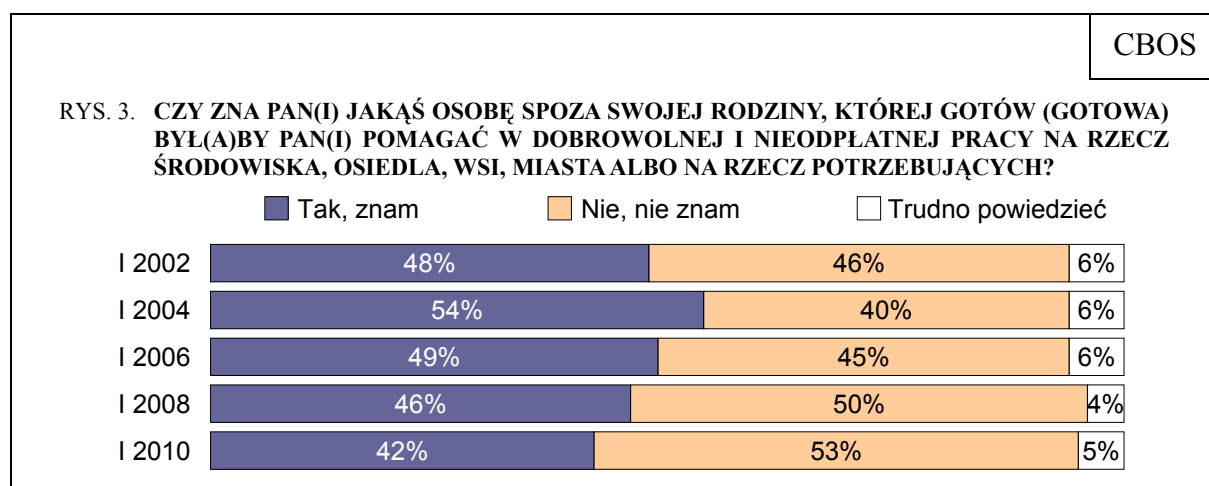
Tabela 4

Cechy społeczno-demograficzne	Odsetki badanych deklarujących, że w ich otoczeniu są osoby, o których wiadomo, że dobrowolnie i nieodpłatnie pracują na rzecz swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi, miasta lub potrzebujących						Liczebność
	Środowiska:						
	znajomi	rodzina	parafia	sąsiedzi	praca	szkoła, uczelnia	
Ogółem	39	34	28	24	14	8	1052
Płeć							
Mężczyźni	42	36	27	27	13	9	497
Kobiety	38	32	28	21	14	8	555
Miejsce zamieszkania							
Wieś	37	35	35	32	11	6	393
Miasto do 20 tys.	46	38	34	22	12	8	135
20–100 tys.	34	29	17	16	14	6	202
101–500 tys.	40	31	28	22	16	13	172
501 tys. i więcej mieszkańców	47	36	17	19	19	12	150
Wykształcenie							
Podstawowe	30	29	26	21	6	14	269
Zasadnicze zawodowe	33	30	29	24	11	2	268
Średnie	43	35	27	26	12	9	355
Wyższe	58	47	29	25	35	9	160
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)							
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	60	49	24	24	45	9	92
Średni personel, technicy	50	35	24	18	19	4	40
Pracownicy administracyjno-biurowi	56	37	26	33	21	15	57
Pracownicy usług	30	33	18	20	16	2	67
Robotnicy wykwalifikowani	35	35	25	24	15	2	129
Robotnicy niewykwalifikowani	25	24	32	17	9	4	50
Rolnicy	35	46	35	40	16	0	56
Pracujący na własny rachunek	64	51	27	33	19	8	51
Bierni zawodowo							
Renciści	29	24	29	20	2	0	85
Emeryci	31	32	34	23	5	1	212
Uczniowie i studenci	57	37	25	26	13	55	101
Bezrobotni	23	20	20	16	3	0	59
Dochody na jedną osobę w gospodarstwie domowym							
Do 500 zł	37	30	33	24	11	6	215
501–750 zł	42	35	33	28	10	6	161
751–1000 zł	33	30	26	21	14	8	193
1001–1500 zł	43	35	31	27	15	8	115
Powyżej 1500 zł	55	50	29	28	22	11	122
Ocena warunków materialnych gospodarstwa domowego							
Złe	29	19	26	17	8	3	143
Średnie	36	33	28	23	11	6	478
Dobre	47	40	27	27	19	13	431
Uczestnictwo w praktykach religijnych							
Kilka razy w tygodniu	55	47	49	25	5	2	59
Raz w tygodniu	41	37	36	29	15	9	507
1–2 razy w miesiącu	40	31	22	20	11	8	169
Kilka razy w roku	33	26	14	18	14	9	198
W ogóle nie uczestniczy	35	32	10	19	15	9	119

GOTOWOŚĆ DO WSPÓLDZIAŁANIA NA RZECZ SWOJEJ SPOŁECZNOŚCI

Przebywanie w środowiskach innych niż rodzina, w których są osoby zaangażowane w działalność społeczną, nie musi oznaczać gotowości do współpracy z takimi osobami na rzecz swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi lub miasta czy też potrzebujących. Zależność taka występuje w nieco ponad połowie przypadków (56%). Dwie piąte dorosłych (40%) ma wprawdzie poza rodziną osoby zaangażowane społecznie, jednak nie wyraża gotowości do współdziałania z żadną z nich w ich działalności społecznikowskiej.

Spośród ogółu badanych dwie piąte (42%) twierdzi, że zna aktywną społecznie osobę spoza swojej rodziny, której byłoby gotowych pomagać w bezinteresownej pracy na rzecz środowiska lub ludzi potrzebujących, większość jednak (53%) nie zna nikogo, z kim mogłaby współdziałać w tej dziedzinie. Co istotne, od 2004 roku systematycznie maleje odsetek badanych znających jakiegoś społecznika, któremu gotowi byliby pomagać w jego działalności.

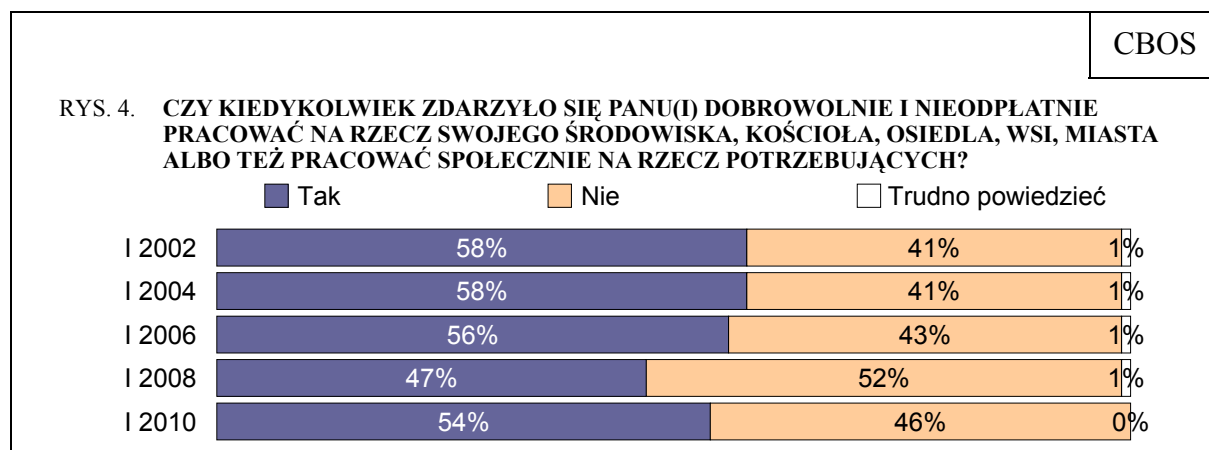

Poziom gotowości do współdziałania na rzecz swojej społeczności lokalnej, pomimo ogólnej tendencji spadkowej, jest dość istotnie zróżnicowany społecznie. Znajomość społeczników, którym respondenci byliby gotowi pomagać w podejmowanej przez nich działalności, deklarują przede wszystkim najmłodszy badani (od 18 do 24 roku życia), osoby z wyższym wykształceniem, o najwyższych dochodach *per capita*, w tym zwłaszcza kadra kierownicza i specjaliści, prywatni przedsiębiorcy, średni personel, technicy, a także uczniowie i studenci, rolnicy oraz osoby praktykujące religijnie kilka razy w tygodniu, nieco częściej mężczyźni niż kobiety.

Respondenci nieznający osób, z którymi byliby gotowi współdziałać na rzecz lokalnego środowiska, przeważają wśród najstarszych badanych (mających 65 lat i więcej), emerytów, bezrobotnych, robotników niewykwalifikowanych, a także wśród osób najgorzej oceniających warunki materialne swoich gospodarstw domowych oraz w ogóle niepraktykujących religijnie (zob. tabele aneksowe).

DOŚWIADCZENIE W PRACY SPOŁECZNEJ NA RZECZ SWOJEJ SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

Mimo że coraz mniejsza jest gotowość respondentów do współdziałania wraz z innymi na rzecz społeczności lokalnej, w ciągu ostatnich dwóch lat wzrosła (z 47% do 54%) liczba osób deklarujących dobrowolną i bezpłatną pracę dla dobra swojego środowiska lub potrzebujących. O zupełnym braku tego typu doświadczeń mówi obecnie 46% ankietowanych (od roku 2008 spadek o 6 punktów procentowych). Nadal jednak jest to więcej niż w latach 2002–2006.

Doświadczenia w pracy społecznej na rzecz swojego środowiska zależą od cech społeczno-demograficznych respondentów. Częściej mają je mężczyźni niż kobiety (59% wobec 50%). O dobrowolnym i nieodpłatnym włączaniu się w rozwiązywanie problemów własnej społeczności stosunkowo najczęściej mówią osoby z wyższym wykształceniem (73%), kadra kierownicza i specjaliści (73%), respondenci uzyskujący dochody powyżej 1500 zł *per capita* (70%), a także rolnicy (70%) i osoby uczestniczące w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu (72%). Brak doświadczeń społecznikowskich wykazują przede wszystkim bezrobotni (66%), gospodynie domowe (66%), pracownicy usług (62%), robotnicy niewykwalifikowani (59%) oraz osoby w wieku od 25 do 34 lat (57%) – zob. tabele aneksowe.

Tabela 5

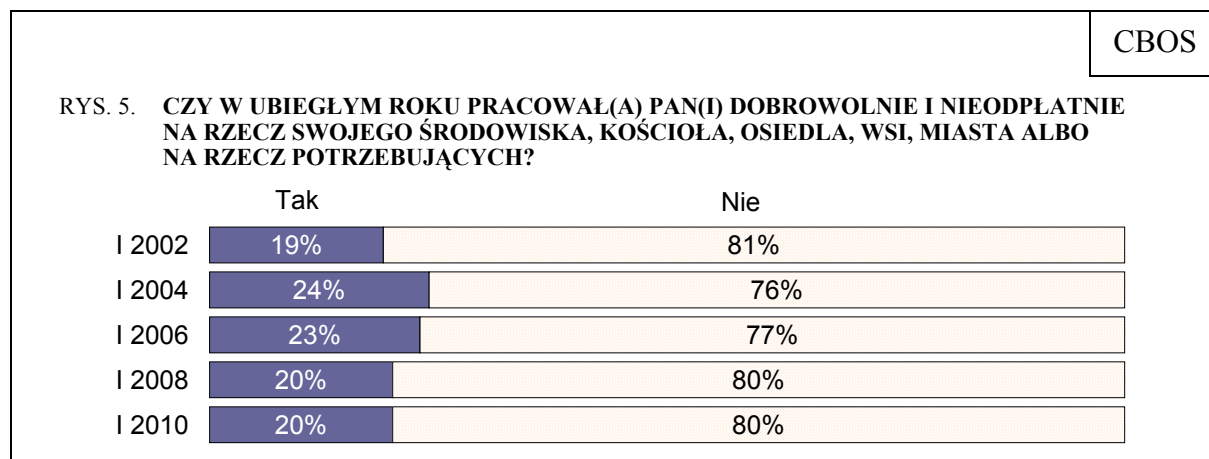
Cechy społeczno-demograficzne	Odsetki osób deklarujących, że zdarzyło się im dobrowolnie i nieodpłatnie pracować na rzecz swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi lub miasta albo też pracować społecznie na rzecz potrzebujących (według terminów badań)				
	2002	2004	2006	2008	2010
Ogółem	58	58	56	47	54
Płeć					
Mężczyźni	65	67	65	49	59
Kobiety	52	49	47	45	50
Wiek					
18–24 lata	46	53	44	34	50
25–34	56	59	52	39	43
35–44	65	64	62	48	57
45–54	61	56	58	56	58
55–64	65	62	66	53	62
65 lat i więcej	58	50	53	48	56
Miejsce zamieszkania					
Wieś	60	64	62	57	57
Miasto do 20 tys.	67	50	46	48	55
20–100 tys.	52	51	52	40	47
101–500 tys.	55	55	49	41	47
501 tys. i więcej mieszkańców	58	59	63	33	65
Wykształcenie					
Podstawowe	51	49	49	48	46
Zasadnicze zawodowe	59	61	53	44	50
Średnie	60	57	60	42	54
Wyższe	71	73	68	60	73
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)					
Kadra kierownicza, specjaliści z wyższym wykształceniem	65	76	72	65	73
Średni personel, technicy	64	63	58	42	68
Pracownicy administracyjno-biurowi	61	52	38	40	55
Robotnicy wykwalifikowani	63	72	64	44	51
Robotnicy niewykwalifikowani	39	55	44	46	41
Rolnicy	69	76	65	74	70
Pracujący na własny rachunek	72	67	74	61	64
Bierni zawodowo					
Renciści	57	57	51	45	49
Emeryci	62	49	58	47	58
Uczniowie i studenci	58	56	43	31	57
Bezrobotni	44	52	53	37	34
Gospodynie domowe i inni	58	28	56	46	34
Dochody na jedną osobę w gospodarstwie domowym (w nawiasach przedziały dochodów stosowane w poprzednich latach)					
Do 500 (do 300, do 299) zł	45	56	56	52	55
501–750 (301–500, 300–399) zł	59	66	60	45	57
751–1000 (501–900, 400–599) zł	63	56	60	50	52
1001–1500 (901–1200, 600–800) zł	63	60	69	47	51
Powyżej 1500 (1200 zł)	67	62	78	57	70
Ocena warunków materialnych gospodarstwa domowego					
Złe	54	55	53	49	53
Średnie	58	57	55	44	50
Dobre	65	62	60	49	59
Uczestnictwo w praktykach religijnych					
Kilka razy w tygodniu	73	68	72	63	72
Raz w tygodniu	61	60	56	50	56
1–2 razy w miesiącu	55	54	58	45	50
Kilka razy w roku	54	56	53	43	46
W ogóle nie uczestniczy	48	46	40	29	56
*Ze względu na ograniczoną liczebność próby zmiany zachodzące w poszczególnych grupach (zwłaszcza tych mniej licznych – patrz liczebności w tabeli 3) należy traktować z dużą ostrożnością					

W ostatnich dwóch latach niemal we wszystkich grupach społecznych przybyło osób, którym zdarzyło się dobrowolnie i nieodpłatnie pracować na rzecz swojej społeczności lokalnej. Największy wzrost ich odsetka odnotowujemy w środowiskach wielkomiejskich, wśród osób niepraktykujących religijnie oraz najmłodszych badanych (zwłaszcza uczniów i studentów), a także wśród respondentów z wykształceniem średnim i wyższym, a w grupach zawodowych – wśród średniego personelu, techników, pracowników administracyjno-biurowych oraz emerytów.

Warto jednak zaznaczyć, że obecnie mimo korzystnych zmian odsetki deklaracji dobrowolnej i nieodpłatnej pracy na rzecz swojego środowiska lub potrzebujących są niemal we wszystkich grupach społeczno-demograficznych niższe lub, co najwyżej, zbliżone do tych z lat 2002 i 2004. Wyjątek stanowią jedynie mieszkańcy największych miast, badani o najwyższych dochodach *per capita* oraz nieuczestniczący w praktykach religijnych.

PRACA SPOŁECZNA W 2009 ROKU

Z deklaracji ankietowanych wynika, że w minionym roku – tak samo jak dwa lata wcześniej – jedynie co piąty dorosły Polak (20%) pracował bezinteresownie na rzecz swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi, miasta lub osób potrzebujących. Zdecydowana większość (80%) nie podejmowała takich działań.

Ponad połowa społeczników (56%) angażowała się w sprawy swojego lokalnego środowiska w wymiarze nieprzekraczającym 6 dni w ciągu roku, co dziewiąty (11%) przeznaczył na ten cel od 7 do 13 dni, a co czwarty (26%) pracował społecznie przynajmniej 14 dni, w tym jedna szósta (16%) poświęciła na działalność społeczną minimum trzy tygodnie.

Jak wynika z naszych badań, od 2002 roku rośnie liczba osób, które bezinteresownie pracują dla dobra swojej społeczności lub potrzebujących nie więcej niż 6 dni w roku, natomiast liczba społeczników najbardziej czasowo zaangażowanych w tego typu działalność raczej się utrzymuje. W ciągu minionych dwóch lat zmniejszyła się o połowę liczba osób pracujących społecznie w wymiarze od 7 do 13 dni. Zwiększył się natomiast odsetek tych, które nie potrafią podać liczby dni przepracowanych na rzecz społeczności lokalnej oraz potrzebujących.

Z wyliczenia średnich (po wykluczeniu osób mających problem z czasowym określeniem swojego zaangażowania w działalność społeczną) wynika, że choć liczba zadeklarowanych społeczników jest obecnie nieznacznie mniejsza niż w latach 2004 i 2006, to ci, którzy angażują się w tego typu działalność, poświęcają jej coraz więcej czasu. W roku 2002 wykazywali oni średnio 18 godzin na osobę (rocznie), natomiast w tym roku są to przeciętnie 24 godziny tego typu aktywności.

Tabela 6

Ile w ubiegłym roku było takich dni, kiedy pracował(a) Pan(i) społecznie?	Wskazania osób, które pracowały społecznie w roku poprzedzającym badanie									
	I 2002 (N=183)		I 2004 (N=256)		I 2006 (N=233)		I 2008 (N=176)		I 2010 (N=192)	
	w procentach									
Od 1 do 6 dni	43	67	49	71	50	70	50	73	56	67
Od 7 do 13 dni	24		22		20		23		11	
Od 14 do 20 dni	15	32	9	29	7	28	10	25	10	26
21 dni i więcej	17		20		21		15		16	
Trudno powiedzieć	1	1	0	0	2	2	2	2	7	7
Liczba godzin średnio*	18		20		21		22		24	

*Z pominięciem „trudno powiedzieć”

We wszystkich grupach społeczno-demograficznych dominują ci, którzy w 2009 roku nie pracowali dobrowolnie i bezinteresownie na rzecz swojego środowiska lokalnego. Poziom aktywności społecznej w ostatnich dwunastu miesiącach zależał przede wszystkim od religijnego zaangażowania badanych (największą aktywność przejawiali uczestniczący w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu – 29%) oraz od poziomu wykształcenia (najczęściej angażowały się osoby z wyższym wykształceniem – 25%). Zadania społecznikowskie podejmowali ponadto głównie rolnicy (40%), kadra kierownicza i specjaliści wyższego szczebla (33%), uczniowie i studenci (28%) oraz osoby w wieku od 35 do 44 lat (26%).

Do najmniej aktywnych, jeśli chodzi o zaangażowanie obywatelskie, należeli w minionym roku respondenci najstarsi – mający 65 lat i więcej (tylko 7% z nich deklaruje, że pracowało społecznie na rzecz swojego środowiska lokalnego), bezrobotni (7%), gospodynie domowe (11%), renciści (13%), emeryci (14%), osoby sporadycznie uczestniczące w praktykach religijnych (14%) oraz w ogóle niepraktykujące (15%) – zob. tabele aneksowe.

WOLONTARIAT

W krajach zachodniej Europy bardzo popularną formą aktywności społecznej obywateli jest wolontariat, a więc – najogólniej rzecz biorąc – dobrowolna i bezpłatna praca w ramach określonych organizacji, stowarzyszeń czy fundacji na rzecz osób spoza kręgu rodzinnego czy koleżeńskiego.

W Polsce w minionym roku tego rodzaju pracę podjął, jak wynika z deklaracji, co szesnasty dorosły obywatel (6%). Z pewnością nie jest to liczba imponująca, jednak trzeba zaznaczyć, że odsetek osób zaangażowanych w wolontariat w naszym kraju minimalnie wzrasta.

Tabela 7

Czy w minionym roku pracował(a) Pan(i) jako wolontariusz(ka)?	Wskazania respondentów według terminów badań							
	2007		2008		2009		2010	
	w procentach							
Tak, wiele razy	2	4	1	5	1	5	2	6
Tak, kilka razy	1		2		2		2	
Tylko raz	1		2		2		2	
Nie	96	96	95	95	95	95	94	94

W ubiegłym roku jako wolontariusze najczęściej pracowali najmłodszy respondenci – w wieku od 18 do 24 lat (15%), w tym zwłaszcza uczniowie i studenci (20%), a ponadto osoby z wyższym wykształceniem (12%), szczególnie kadra kierownicza i specjaliści wyższego szczebla (16%), prywatni przedsiębiorcy (10%) oraz badani dobrze oceniający warunki materialne swoich gospodarstw domowych (10%) – zob. tabele aneksowe.

Ostatnie dwa lata nie przyniosły istotnych zmian, jeżeli chodzi o zainteresowanie Polaków pracą społeczną na rzecz swojej społeczności lokalnej, w zasadzie nie zmienił się też poziom zaangażowania rodaków w tym względzie.

Podobnie jak w 2008 roku, większość badanych nastawiona jest prospołecznie i opowiada się raczej za solidarnością międzyludzką niż walką o własne interesy, wierząc przy tym, że wspólne działanie na rzecz swojego środowiska może być skuteczne i przynieść lokalnej społeczności wymierne korzyści. Co istotne, od 2002 roku przekonanie takie systematycznie wzrasta.

W ostatnich latach nieznacznie zwiększyła się liczba badanych deklarujących styczność z osobami, o których wiadomo, że dobrowolnie i nieodpłatnie pracują na rzecz swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi, miasta lub potrzebujących, zarazem jednak zmalał odsetek respondentów wyrażających gotowość pomocy jednej z takich osób (spoza rodziny) w jej społecznikowskiej działalności. Nie oznacza to jednak, że Polacy nie pracują społecznie. Od 2008 roku wzrósł (o 7 punktów, do 54%) odsetek osób deklarujących, że zdarzyło im się dobrowolnie i nieodpłatnie pracować na rzecz swojego środowiska lub potrzebujących, a w ubiegłym roku – tak samo jak dwa lata wcześniej – działalność taką podjął co piąty ankietowany. Może to wskazywać, że mimo ogólnego przekonania o skuteczności oraz potrzebie wspólnych działań na rzecz lokalnej społeczności Polacy, jeśli już działają społecznie, to czynią to raczej indywidualnie niż grupowo – stosunkowo rzadko angażują się w wolontariat oraz zrzeszają w ramach organizacji pomocowych³.

Opracował
Rafał BOGUSZEWSKI

---

³ W przygotowaniu komunikat o działalności Polaków w organizacjach obywatelskich.

Tabela 1

		Która z poniższych opinii jest bliższa Pana(i) poglądom?			Liczba osób
		Obecnie trzeba bardziej koncentrować się na walce o swoje sprawy nie zważając na innych	Obecnie trzeba być bardziej wrażliwym i gotowym do pomocy innym ludziom	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		29	65	6	1052
Płeć	Mężczyźni	30	64	6	497
	Kobiety	28	66	6	555
Wiek	18-24 lata	31	64	4	143
	25-34	35	59	6	203
	35-44	29	65	6	155
	45-54	31	61	8	187
	55-64	28	67	5	181
	65 lat i więcej	19	74	6	183
Miejsce zamieszkania	Wieś	30	64	6	393
	Miasto do 20 tys.	34	60	6	135
	20-100 tys.	31	65	4	202
	101-500 tys.	31	63	6	172
	501 tys. i więcej mieszk.	16	74	10	150
Wykształcenie	Podstawowe	34	62	4	269
	Zasadnicze zawodowe	30	63	7	268
	Średnie	27	67	5	355
	Wyższe	23	68	9	160
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	17	74	9	92
	Średni personel, technicy	26	70	4	40
	Pracownicy adm.-biurowi	32	56	13	57
	Pracownicy usług	27	66	7	67
	Robotnicy wykwalifikowani	36	56	7	129
	Robotnicy niewykwalifik.	54	43	3	50
	Rolnicy	32	64	4	56
	Pracujący na własny rach.	30	67	3	51
Bierni zawodowo	Renciści	32	62	6	85
	Emeryci	20	76	5	212
	Uczniowie i studenci	28	68	4	101
	Bezrobotni	50	46	4	59
	Gospodynie domowe i inni	16	70	14	53
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	25	67	8	128
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	38	52	10	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	32	63	5	247
	prywatnym gosp. rolnym	37	58	5	45
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	31	64	5	215
	501-750	23	71	5	161
	751-1000	29	62	9	193
	1001-1500	29	62	8	115
	Powyżej 1500 zł	21	77	2	122
Ocena własnych war. mater.	Złe	36	56	8	143
	Średnie	29	64	7	478
	Dobre	26	69	5	431
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	32	62	6	59
	Raz w tygodniu	25	70	5	507
	1-2 razy w miesiącu	32	59	9	169
	Kilka razy w roku	34	58	8	198
	W ogóle nie uczestniczy	29	66	4	119
Poglądy polityczne	Lewica	28	66	6	136
	Centrum	27	64	8	351
	Prawica	25	71	4	341
	Trudno powiedzieć	37	56	6	223

Tabela 2

		Która z poniższych opinii jest bliższa Pana(i) poglądom?			Liczba osób
		Ludzie tacy jak ja nawet działając wspólnie z innymi nie są w stanie pomóc potrzebującym ani rozwiązać problemów swojego środowiska, osiedla, wsi lub miasta	Ludzie tacy jak ja działając wspólnie z innymi mogą pomóc potrzebującym lub rozwiązać niektóre problemy swojego środowiska, osiedla, wsi lub miasta	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		25	66	9	1052
Płeć	Mężczyźni	25	67	8	497
	Kobiety	26	64	10	555
Wiek	18-24 lata	24	72	4	143
	25-34	18	71	10	203
	35-44	22	74	4	155
	45-54	30	59	11	187
	55-64	27	61	12	181
	65 lat i więcej	31	57	12	183
Miejsce zamieszkania	Wieś	29	60	11	393
	Miasto do 20 tys.	21	69	10	135
	20-100 tys.	33	60	7	202
	101-500 tys.	22	70	8	172
	501 tys. i więcej mieszk.	13	80	7	150
Wykształcenie	Podstawowe	33	55	11	269
	Zasadnicze zawodowe	32	59	9	268
	Średnie	22	70	8	355
	Wyższe	10	82	8	160
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	16	78	5	92
	Średni personel, technicy	11	83	6	40
	Pracownicy adm.-biurowi	18	70	11	57
	Pracownicy usług	26	59	14	67
	Robotnicy wykwalifikowani	33	58	9	129
	Robotnicy niewykwalifik.	23	66	11	50
	Rolnicy	33	61	6	56
	Pracujący na własny rach.	25	72	3	51
Bierni zawodowo	Renciści	35	51	15	85
	Emeryci	28	60	12	212
	Uczniowie i studenci	14	84	3	101
	Bezrobotni	30	62	8	59
	Gospodynie domowe i inni	27	62	11	53
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	19	71	10	128
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	22	69	9	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	24	68	8	247
	prywatnym gosp. rolnym	37	61	2	45
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	32	60	8	215
	501-750	31	62	7	161
	751-1000	29	61	11	193
	1001-1500	22	71	7	115
	Powyżej 1500 zł	15	77	7	122
Ocena własnych war. mater.	Złe	40	49	12	143
	Średnie	27	61	11	478
	Dobre	18	76	6	431
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	29	66	5	59
	Raz w tygodniu	23	68	9	507
	1-2 razy w miesiącu	24	64	12	169
	Kilka razy w roku	29	61	10	198
	W ogóle nie uczestniczy	28	64	8	119
Poglądy polityczne	Lewica	27	65	8	136
	Centrum	23	70	7	351
	Prawica	23	69	8	341
	Trudno powiedzieć	31	53	16	223

Tabela 3

		Czy zna Pan(i) jakąś osobę spoza swojej rodziny, której gotów (gotowa) był(a)by Pan(i) pomagać w dobrowolnej i nieodpłatnej pracy na rzecz środowiska, osiedla, wsi, miasta albo na rzecz potrzebujących?			Liczba osób
		Tak, znam	Nie, nie znam	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		42	53	5	1052
Płeć	Mężczyźni	46	49	5	497
	Kobiety	38	56	6	555
Wiek	18-24 lata	55	41	3	143
	25-34	44	50	6	203
	35-44	49	46	5	155
	45-54	41	54	5	187
	55-64	41	55	4	181
	65 lat i więcej	24	68	8	183
Miejsce zamieszkania	Wieś	41	54	5	393
	Miasto do 20 tys.	42	52	7	135
	20-100 tys.	42	54	4	202
	101-500 tys.	40	55	5	172
	501 tys. i więcej mieszk.	46	47	6	150
Wykształcenie	Podstawowe	34	59	7	269
	Zasadnicze zawodowe	38	57	4	268
	Średnie	45	51	4	355
	Wyższe	56	38	5	160
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	57	38	4	92
	Średni personel, technicy	60	35	5	40
	Pracownicy adm.-biurowi	44	49	7	57
	Pracownicy usług	34	58	8	67
	Robotnicy wykwalifikowani	38	56	6	129
	Robotnicy niewykwalifik.	28	69	3	50
	Rolnicy	51	46	2	56
Pracujący na własny rach.	64	30	5	51	
Bierni zawodowo	Renciści	34	59	7	85
	Emeryci	30	63	7	212
	Uczniowie i studenci	57	40	3	101
	Bezrobotni	35	61	4	59
	Gospodynie domowe i inni	41	58	1	53
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	48	47	5	128
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	40	57	4	85
	sekt. prywat. poza rolnict.	49	45	6	247
	prywatnym gosp. rolnym	50	50		45
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	46	50	4	215
	501-750	41	55	5	161
	751-1000	37	58	6	193
	1001-1500	36	62	2	115
	Powyżej 1500 zł	56	39	5	122
Ocena własnych war. mater.	Złe	31	63	6	143
	Średnie	39	56	5	478
	Dobre	49	46	5	431
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	51	47	2	59
	Raz w tygodniu	44	50	6	507
	1-2 razy w miesiącu	39	56	6	169
	Kilka razy w roku	38	54	8	198
	W ogóle nie uczestniczy	40	60	1	119
Poglądy polityczne	Lewica	45	54	1	136
	Centrum	43	53	4	351
	Prawica	47	48	5	341
	Trudno powiedzieć	31	59	10	223

Tabela 4

		Czy kiedykolwiek zdarzyło się Panu(i) dobrowolnie i nieodpłatnie pracować na rzecz swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi, miasta albo też pracować społecznie na rzecz potrzebujących?		Liczba osób
		Tak	Nie	
		%	%	
Ogółem		54	46	1052
Płeć	Mężczyźni	59	41	497
	Kobiety	50	50	555
Wiek	18-24 lata	50	50	143
	25-34	43	57	203
	35-44	57	43	155
	45-54	58	42	187
	55-64	62	38	181
	65 lat i więcej	56	44	183
Miejsce zamieszkania	Wieś	57	43	393
	Miasto do 20 tys.	55	45	135
	20-100 tys.	47	53	202
	101-500 tys.	47	53	172
	501 tys. i więcej mieszk.	65	35	150
Wykształcenie	Podstawowe	46	54	269
	Zasadnicze zawodowe	50	50	268
	Średnie	54	46	355
	Wyższe	73	27	160
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	73	27	92
	Średni personel, technicy	68	32	40
	Pracownicy adm.-biurowi	55	45	57
	Pracownicy usług	38	62	67
	Robotnicy wykwalifikowani	51	49	129
	Robotnicy niewykwalifik.	41	59	50
	Rolnicy	70	30	56
Pracujący na własny rach.	64	36	51	
Bierni zawodowo	Renciści	49	51	85
	Emeryci	58	42	212
	Uczniowie i studenci	57	43	101
	Bezrobotni	34	66	59
	Gospodynie domowe i inni	34	66	53
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	63	37	128
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	49	51	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	55	45	247
	prywatnym gosp. rolnym	66	34	45
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	55	45	215
	501-750	57	43	161
	751-1000	52	48	193
	1001-1500	51	49	115
	Powyżej 1500 zł	70	30	122
Ocena własnych war. mater.	Złe	53	47	143
	Średnie	50	50	478
	Dobre	59	41	431
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	72	28	59
	Raz w tygodniu	56	44	507
	1-2 razy w miesiącu	50	50	169
	Kilka razy w roku	46	54	198
	W ogóle nie uczestniczy	56	44	119
Poglądy polityczne	Lewica	66	34	136
	Centrum	51	49	351
	Prawica	60	40	341
	Trudno powiedzieć	42	58	223

Tabela 5

		Czy w ubiegłym roku pracował(a) Pan(i) dobrowolnie i nieodpłatnie na rzecz swojego środowiska?		Liczba osób
		Tak	Nie	
		%	%	
Ogółem		20	80	1052
Płeć	Mężczyźni	21	79	497
	Kobiety	19	81	555
Wiek	18-24 lata	24	76	143
	25-34	20	80	203
	35-44	26	74	155
	45-54	22	78	187
	55-64	22	78	181
	65 lat i więcej	7	93	183
Miejsce zamieszkania	Wieś	23	77	393
	Miasto do 20 tys.	18	82	135
	20-100 tys.	15	85	202
	101-500 tys.	18	82	172
	501 tys. i więcej mieszk.	20	80	150
Wykształcenie	Podstawowe	17	83	269
	Zasadnicze zawodowe	20	80	268
	Średnie	20	80	355
	Wyższe	25	75	160
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	33	67	92
	Średni personel, technicy	23	77	40
	Pracownicy adm.-biurowi	18	82	57
	Pracownicy usług	18	82	67
	Robotnicy wykwalifikowani	18	82	129
	Robotnicy niewykwalifik.	16	84	50
	Rolnicy	40	60	56
	Pracujący na własny rach.	22	78	51
Bierni zawodowo	Renciści	13	87	85
	Emeryci	14	86	212
	Uczniowie i studenci	28	72	101
	Bezrobotni	7	93	59
	Gospodynie domowe i inni	11	89	53
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	28	72	128
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	17	83	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	21	79	247
	prywatnym gosp. rolnym	37	63	45
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	19	81	215
	501-750	22	78	161
	751-1000	15	85	193
	1001-1500	19	81	115
	Powyżej 1500 zł	18	82	122
Ocena własnych war. mater.	Złe	15	85	143
	Średnie	17	83	478
	Dobre	24	76	431
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	29	71	59
	Raz w tygodniu	22	78	507
	1-2 razy w miesiącu	18	82	169
	Kilka razy w roku	14	86	198
	W ogóle nie uczestniczy	15	85	119
Poglądy polityczne	Lewica	24	76	136
	Centrum	19	81	351
	Prawica	22	78	341
	Trudno powiedzieć	14	86	223

Tabela 6

		Czy w minionym roku pracował(a) Pan(i) jako wolontariusz(ka)?		Liczba osób
		Tak	Nie	
		%	%	
Ogółem		6	94	1050
Płeć	Mężczyźni	4	96	496
	Kobiety	7	93	554
Wiek	18-24 lata	15	85	143
	25-34	6	94	203
	35-44	5	95	154
	45-54	4	96	187
	55-64	6	94	181
	65 lat i więcej	1	99	183
Miejsce zamieszkania	Wieś	3	97	392
	Miasto do 20 tys.	4	96	135
	20-100 tys.	7	93	202
	101-500 tys.	9	91	171
	501 tys. i więcej mieszk.	9	91	150
Wykształcenie	Podstawowe	6	94	269
	Zasadnicze zawodowe	2	98	267
	Średnie	6	94	354
	Wyższe	12	88	160
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	16	84	92
	Średni personel, technicy	3	97	40
	Pracownicy adm.-biurowi	5	95	57
	Pracownicy usług		100	67
	Robotnicy wykwalifikowani	1	99	129
	Robotnicy niewykwalifik.	2	98	49
	Rolnicy	4	96	56
	Pracujący na własny rach.	10	90	51
Bierni zawodowo	Renciści	1	99	85
	Emeryci	4	96	212
	Uczniowie i studenci	20	80	100
	Bezrobotni	3	97	59
	Gospodynie domowe i inni	3	97	53
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	8	92	127
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	5	95	85
	sekt. pryw. poza rolnict.	4	96	247
	prywatnym gosp. rolnym	5	95	45
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	5	95	214
	501-750	4	96	161
	751-1000	3	97	192
	1001-1500	6	94	115
	Powyżej 1500 zł	9	91	122
Ocena własnych war. mater.	Złe	3	97	143
	Średnie	3	97	477
	Dobre	10	90	431
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	8	92	59
	Raz w tygodniu	6	94	505
	1-2 razy w miesiącu	4	96	169
	Kilka razy w roku	5	95	198
	W ogóle nie uczestniczy	9	91	119
Poglądy polityczne	Lewica	7	93	136
	Centrum	4	96	351
	Prawica	8	92	339
	Trudno powiedzieć	4	96	223